

neque ullam dilationem atque procrastinationem debitor habebit, nisi fortasse coram certo iudicio demonstraret et allegaret quietationem sui, ratione satisfactionis pro eodem debito inscriptam. In tali enim casu semel ad futuros terminos beneficio dilationis uti debet. Quam quidem satisfactionem et quietationem sui tenebitur comprobare in futuris terminis, ex eisdem actis, ad quae se receperit, sub amissione suae causae.

[57]. Ut autem citationes ita controversias, decreta et inscriptiones, liberum est unicuique Polonica lingua scribere, hoc tamen perpetuum sit, ut tam inscriptiones terrestres, quam illa omnia in loco iudicii, praesente iudicio terrestri in acta Polonice vel Latine inscribantur, proptereaue notarii terrestres debent assidere actis, sub amissione officii.

[58]. Porro contra inscriptiones obligationum et oppignorationum quarumvis, iam nullus locus, nulli hominum, ne procuratoribus quidem ad dicendum erit reliquus, nec quisquam controversiam atque contradictionem contra easdem instituet et faciet, sed duntaxat eisdem inscriptionibus satisfacere et easdem implere, iuxta obligationem tenebitur, nullam motionem iudicis faciendo, pro quibuscunque tandem debitis inscriptae, et quacunque tandem tutione roboratae fuerint. Sed neque ullam dilationem atque procrastinationem debitor habebit, nisi fortasse coram iudicio demonstraret et allegaret quietationem sui, ratione satisfactionis pro eodem debito inscriptam. In tali enim casu, semel ad futuros terminos beneficio dilationis uti debet. Quam quidem satisfactionem et quietationem sui tenebitur comprobare in futuris terminis, ex eisdem actis ad quae se receperit, sub amissione suae causae.

II. ARTICULI ZIEM MAZOWIECKICH PRZEZ POSŁY MAZOWIECKIE PODANY I PRZEZ JEGO KRÓLEWSKĄ MOŚĆ NA NINIEJSZYM SEJMIE POTWIERDZONE^a

[1]. **Articul o pieczętowaniu przypoźwów^b.** Najpierw posłowie ziemie mazowieckiej wielkie ociążenie szlacheckie być opowiadają, a najwięcej ubogiej, a to w tym, iż gdy się przytoczy między stronami, którzy mają mieć z sobą prawne postąpy, iż jeden z onych stron lite pendente umrze, mając apelację na sjem koronny z roku pospolitego, abo z roków wielkich, a tak strona winowata po śmierci strony umarła^c, ożywić postępowanie prawne przypoźwów za pieczęcią Króla Jego Mości kancelariej, gdzie więc w rzeczach małej ważności nakładem niemałym bywają obciążeni, śląc albo jeżdżąc po takowe przypoźwy pieczętowane, gdzie więc wiarując się strony nakładu sprawy swe opuszczają i zaniechawają ich. A iż^d obyczaj i prawo mazowieckie jest o tym [z] staradawna opisane, iż pozwy i przypoźwy wszelkie, abo ziemską pieczęcią officii principis mają być pieczętowane, a tak my, mając wzgląd na pilne prośby posłów mazowieckich i na uciążenie ubogiej szlachty, które podejmują, śląc albo jeżdżąc po pieczętowanie takowych przypoźwów zachowujemy przy tym szlachtę ziem mazowieckich, iż w takowych przypoźwach, gdzie by się trafiła strona która umrzeć, a apelacja wisiaby na sjem z roków pospolitych albo wielkich, tedy pieczęć officii principis, abo ziemską sędzi^e każdego powiatu w samej przygodzie takowych przypoźwów ożywiających będzie dostateczna na sjemie walnym, ani żadna strona takowych przypoźwów kazić tym nie będzie mogła, iż nie są za pieczęcią kancelariej, abowiem w takowym obyczaju ożywienia przypoźwów pieczęć officii principalis abo ziemską będzie dostateczna za tym przyzwoleniem naszym królewskim^f niniejszym.

[2]. **Articul o sądzeniu roków wielkich i sądów ziemskich.** Też co się tyczy roków wielkich, które miasto wieców w Maso[w]szu wojewoda z radami i z urzędnikami ziemskimi na każdy rok ma raz sądzić na prośbę posłów mazowieckich niniejszą konstytucją ustawiamy, aby roki wielkie były sądzony podług zwyczaju prawa mazowieckiego, a wojewoda i kasztelani i urzędnicy rokami wielkimi być przyleżni byli, a o niebytności ich konstytucją koronną na tym sejmie ustanowioną abo uchwaloną chcemy ekstendować, tak około wielkich roków niedojścia abo przy ich niebytności, jako też i ziemskich, nie sądzienia przez sędzię i urzędniki sądziom przyleżne.

^a potwierdzone roku 1542 *W*. ^b przypoźwów etc. *W*. ^c umarłej *W*. ^d jest *W*. ^e ędzie *MK*; ońdzie *W*. ^f Wyrazu tego brak w *W*.

[3]. **Articul, aby szlachta prawa nieodpowiednie mająca nie była wyzywana z powiatu przed nas.** Item posłowie ziem mazowieckich uciążoną szlachtę w tym mienili być, a owszem te, którzy się weselą z praw^g nieodpowiednich, iż^h gdyby mają^h pociągania do prawa pospolitego, a na roku pospolitym prawa nieodpowiednimi zakładają się, tedy mimo przywilei przez Jego Królewską Mość im dany, który przywilejⁱ to w sobie niesie, iż ci wszyscy, którzy prawa nieodpowiednie mają a imi się na roku pospolitym zwykli zakładać przed wojewodę^j i vicesgerenta mają być pozywani, któremu vicesgerentowi i wojewodzie my autoritatem swą poruczamy ku takowym sędziom, którego vicesgerenta sędzi opuszczając, niektóre osoby z inszych województw simpliciter przed nas za pieczęcią kancelariej naszej zwykli wyzywać z własnych powiatów onych, pierwej przed vicesgerenta jako i^k sędziego należnego nie pozawawszy. A w tym mienią posłowie mazowieccy przywilejowi ich przez nas danemu ubliżenie. A tak my w tym artykule obaczywając słuszne prośby posłów mazowieckich, zachowując im własności przywileji wszystkie takowe pozwy, które się przed nas przytoczyły, między którymikolwiek osobami kasujemy i abrogujemy je tą konstytucją i na potomne czasy podle przywileja i artykułu tego o sędziech^l vicesgerentowych ony zachowujemy.

[4]. **Artykuł o głowy i o siedzenie.** Item co się tycze artykułu tego o głowy szlacheckie ten artykuł aczkolwiek przeszłego sejmku krakowskiego posłowie ziem mazowieckich przyjęli byli w tym, iż płacą głowy szlacheckiej porównani^m są z koronnymi ziemiami. A wszakoż iż siedzenie większe na morderce i na zabijaki jest cięższe niżli wróżba z ziemie w[y]jachać, które w[y]jachanie obłądnie się zawždy dziewało, bo z Masowsza do ziem a do województw innych naszych wyjeżdżali, a tam takową wróżbę mienili się cierpieć, a tak ci posłowieⁿ z ziem mazowieckichⁿ obaczywając społu i z radami Księstwa Mazowieckiego, którzy są na tym sejmie byli, iż większe morderstwa i zabijania tym się mnożą, iż pokuty i ustawy tej podle ustawienia prawa nie cierpią, za słuszną rzecz się im zdało, aby ustawa koronna tak około płacenia jako około siedzenia w wieży na dnie, około dowodu na głowę i na rany przyjął i skrutinium to, które teraz jest postanowiono na tym sejmie tymże sposobem i obyczajem jako inszych ziem i województw posłowie ten artykuł o głowę podle koronnego obyczaju przyjmują, a tak my ty posły^o mazowieckie i ziemie wszystkie mazowieckie^o w tym artykule podle prośby ich i statutu koronnego i konstytucji sejmowej niniejszej zachowamy. Którą konstytucją o siedzenie jeno do drugiego sejmku ustawiamy^p z dozwolenia posłów mazowieckich większej części, a na drugim sejmie szlachcie ziem mazowieckich wolno będzie albo na dalsze czasy tę konstytucją przyjąć, albo aborgować i nie przyjąć.

[5]. **Artykuł o nieręczeniu kmieci przez starosty.** Item posłowie ziem mazowieckich też jedną obciążliwość imieniem szlachty przed nami przekładali, iż starostowie nasi, które w ziemiach mazowieckich mamy przeciwko staremu^q obyczajowi w ziemiach mazowieckich zachowanemu ludzie a kmieci szlacheckie z ich wsi do miast bieżą i do wsi królewskich ręczą. A z staradawnego obyczaju było to zachowano, iż szlachta z miast a z dzierżaw królewskich nigdy do siebie ludzi ani^r kmieci królewskich^s nie ręczyła^s, a także starostowie dzierżawcy Jego Królewskiej Mości tymże sposobem przeciw szlachcie się zachowywali, a tak my tę prośbę posłów mazowieckich słuszną rozumując^t, przy staradawnym obyczaju je zachowujemy rękojemstwam tym miejsca nie dając.

[6]. **Artykuł o gwałcie nowym wojennym.** Item posłowie ziem mazowieckich pokornie są prosili imieniem braciej swej, aby ten nowy gwałt i niezwykły najazd wojenny z ziemie lubelskiej do Księstwa Mazowieckiego przez radę naszego Stanisława Zbąskiego^u kasztelana chełmskiego uczyniony, obyczajem wojennym postronnego nieprzyjaciela w imieniu Wirzbniskim^v działkom nieboszczyka Piotra Gorinskiego, wojewody mazowieckiego, abyśmy te rzecz obwarowali jakoby na potomne czasy najazdy wojenne takowe niezwykłe w Księstwie Mazowieckim były

^g Tak w MK; w W: spraw. ^{h-h} gdzie bywają W. ⁱ Wyrazu tego brak w W. ^j wioda W. ^k im W. ^l sandiech W.

^m W MK: porównali. ⁿ⁻ⁿ W W. występuje skreślone ręką pisarza: mienili się cierpieć. ^{o-o} Brak w W. ^p ostawiamy W.

^q staradawnemu W. ^r a W. ^{s-s} W W. dopisane na marginesie: nie ranczi. ^t rozumiejąc W. ^u Sbańskiego W.

^v Wierzbiskim W.

zachowywane. My te rzecz chcemy obwarować i opatrzyć, aby takowym najazdam droga była zamknięta.

[7]. **Artykuł rzeczy tych, które koronni posłowie mazowieccy przyjęli.** Item co się tycze innych artykułów przez posłów i woje[wó]dztw inszych, przeto^w, które też ziemi mazowieckiej dolegają, a są im potrzebne jako ty mianowicie: apelacje od książęcia pruskiego do Jego Mości króla a pana zwierzchniego, też artykuł o dostojenstwach i o urzędziech jako mają być rozdawany, konstytucja sejmu piotrkowskiego i koronne prawa o tym mówiące i niniejsza konstytucja sejmowa we wszystkich^x aprobuje imieniem szlachty braciej swej. Też artykuł o mieszczanach a ludziach prawa chełmskiego, którzy trzymają dziedziczne imienie ziemskie. I też ten artykuł o cłach wodnych, mostowych, grobelnych i targowych, też artykuł o rozgraniczeniu ziem mazowieckich od Księstwa Pruskiego. Co się też tycze sędziów, podsędków, sądów^y swych, aby dosiadali, a o innych, aby nie przekładali, chyba gdzie by się strony zwoliły. Pisarzów, prokuratorów, woźnych, tak w sędziach ziemskich jako grodzkich proszą, aby byli iurati abo przysiężni i przy sędziach aby byli obecni, a pisarze, aby sami przez się i przez^z przysięgłe podpiski rzeczy sprawowali i zapisy zapisowali. Też co się tycze ukrócenia sprawiedliwości jako in accessoriis każdego sądu przykładania rozmyślenia sądowego, formuł ku zapisowi i inszych wszystkich rzeczy, które ku wyprawieniu rychlejszemu sądów woje[wó]dztwa ziem inszych przyjęli we wszystkich^{aa} inszych rzeczach całość prawa mazowieckiego zachowując okrom tych rzeczy wyżej mianowanych^{aa} pokornymi prośbami nas prosili ci to posłowie, abychom ziemi^{ab} mazowiecką przy tym zachowali. My przeto żądanie i prośby ich widząc słuszne i Rzeczypospolitej pożyteczne, wyżej mianowanych i opisanych w rzeczach i kondycjach przy konstytucji sejmowej koronnej ony zachowujemy.

[8]. **Artykuł o duchownym sądzie.** Item co się tycze artykułów sądowi duchownemu przysługujących, te też wszystkie^{ac} konstytucją posłowie ziem mazowieckich prosili, aby była ekstendowana między innymi^{ad} a między duchownymi w ziemiach mazowieckich będącymi. My tenże artykuł o sędziach duchownych ekstendujemy do ziem mazowieckich.

[9]. **Artykuł o koryznanach.** Item posłowie ziem mazowieckich pilnie nas prosili, abyśmy konstytucje sejmowe i statuty^{ae} koronne około egzekucji przeciwko koryznanom w egzekucję włożyli i ty kauzy, które się na ten sjem z pozwow przytoczyli, aby były skończone, a egzekucją swą aby wzięły. My ty kauzy tu na sjem, które przyszły, chcemy skończyć i sprawiedliwość wszystkę z tymi koryznanami uczynić, osobom tym, które się mienia od nich krzywdy mieć.

III. ^aLITTERAE UNIVERSALES PUBLICARUM CONTRIBUTIONUM IN CONVENTUS SUPER DECRETARUM^a

Sigismundus Dei gratia rex Poloniae, ^bmagnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae etc. dominus et heres^b. Universis et singulis ecclesiasticis et saecularibus regni nostri senatoribus et consiliariis ceterisque subditis nostris quibuscunque, tam terrestribus quam civitatum et oppidorum honoribus insignitis, ad quorum notitiam haec nostrae pervenerint litterae et praesertim in palatinatu^c et districtibus eius consistentibus, sincere nobis et fidelibus dilectis, gratiam nostram regiam. Reverendissimi et reverendi in Christo patres, magnifici, generosi, nobiles, famati et providi, sincere nobis et fideles dilecti. Cum ita rebus postulantis comitia Cracouiae edixissemus, non alia de re cura nobis et sollicitudo fuit maior, quam ut pro officio nostro regio providere possemus, ne quid res publicae regni nostri detrimenti acciperet ab hiis hostibus, qui ei

^w przyjęte *W*. ^x wszystkim *W*. ^y i sądów *W*. ^z Brak w *W*. ^{aa-aa} Brak w *W*. ^{ab} ziemią *W*. ^{ac} wszystka *W*. ^{ad} niemi *W*.

^{ae} *W W*. powtórzone mylnie: i statuty.

^{a-a} W *MK2* tytuł brzmi: Litterae universales publicarum contributionum in conventionione Cracoviensi generali pro anno Domini M.D.XLIII decretarum. *W MRPS*, cz. IV, vol. 3, nr 21062, s. 195: Litterae universales super contributionibus publicis pro conscribendo exercitu, in conventionione generali Cracoviensi decretis. ^{b-b} etc. *MK2*. ^c W *MK1* i *MK2* następuje *okienko*.